

Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ενημερωτικό Δελτίο 8/2014

ΟΜΑΔΑ
ΑΝΑΛΥΣΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

Η κατανομή εισοδήματος στην Ελλάδα (2009-2013)

Μάνος Ματσαγγάνης & Χρύσα Λεβέντη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εργασία αυτή εξετάζει ορισμένα κρίσιμα ερωτήματα δημόσιας πολιτικής: Πώς μεταβλήθηκε η ανισοκατανομή εισοδήματος τα χρόνια της κρίσης; Πώς επιμερίστηκαν οι εισοδηματικές απώλειες στον πληθυσμό; Οι εκτιμήσεις μας δείχνουν ότι κατ' αρχάς η ανισότητα αυξήθηκε αισθητά, όχι τόσο επειδή οι πλούσιοι έγιναν πλουσιότεροι αλλά κυρίως επειδή οι φτωχοί έγιναν φτωχότεροι. Από την άλλη, τα τελευταία χρόνια διαπιστώνονται σημαντικές ανακατατάξεις στην εισοδηματική κλίμακα, αφού η «νέα φτώχεια» (οικογένειες ανέργων στις πόλεις) φαίνεται να εκτοπίζει από τα χαμηλότερα κλιμάκια εισοδήματος την «παραδοσιακή φτώχεια» (νοικοκυριά ηλικιωμένων στην ύπαιθρο). Η εργασία καταλήγει θίγοντας το εξής ζήτημα: τι μας λένε τα ευρήματα της έρευνας που παρουσιάζεται εδώ για την αποτίμηση των «πολιτικών του Μνημονίου»;

Πηγές

Η εργασία αυτή βασίζεται —όπως και τα περισσότερα Ενημερωτικά Δελτία της Ομάδας Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής— στο υπόδειγμα μικροπροσομοίωσης φόρων και κοινωνικών παροχών [EUROMOD](#), το οποίο με τη σειρά του χρησιμοποιεί τα στοιχεία της πανευρωπαϊκής [Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης \(EU-SILC\)](#) της Eurostat¹.

Σε όλο τον κόσμο, οι περισσότερες μελέτες της κατανομής εισοδήματος βασίζονται σε δειγματοληπτικές έρευνες όπως αυτή που χρησιμοποιείται εδώ². Αξίζει όμως να λάβει κανείς υπόψη ότι σε τέτοιες έρευνες τα δύο άκρα της κατανομής υποαντιπροσωπεύονται. Από τη μια, κάποιοι από τους πολύ φτωχούς εξαιρούνται από την έρευνα (π.χ. οι άστεγοι, και όσοι ζουν σε γηρο-

κομεία και άλλα ιδρύματα). Από την άλλη, οι πολύ πλούσιοι είναι λίγοι, οπότε σπανίως επιλέγονται στο δείγμα — ενώ, ακόμη και εάν αυτό συμβεί, συχνά δεν απαντούν στα ερωτηματολόγια της έρευνας. Επί πλέον, κάποια εισοδήματα (π.χ. υπεραξίες από την αγοραπωλησία μετοχών, κατοικιών ή άλλων περιουσιακών στοιχείων), καταγράφονται ελλιπώς στις δειγματοληπτικές έρευνες. Όπως είναι προφανές, τέτοια εισοδήματα αφορούν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τους πλούσιους.

Συνεπώς, τα δεδομένα που χρησιμοποιούμε —όπως και οι περισσότεροι άλλοι ερευνητές— δεν αποτυπώνουν σωστά τα πολύ υψηλά εισοδήματα (π.χ. το πλουσιότερο 0,1% ή 1% του πληθυσμού). Άρα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάλυση των μεταβολών του εισοδήματος μικρών κοινωνικών ομάδων (π.χ. των εφοπλιστών ή όσων έχουν τραπεζικούς λογαριασμούς στην Ελβετία).

Πάντως, η έμφαση αυτής της εργασίας δεν είναι στο πλουσιότερο ή στο φτωχότερο 0,1% ή 1%, αλλά σε πολύ ευρύτερες εισοδηματικές ομάδες. Η ανάλυσή μας αναφέρεται σε *δεκατημόρια* εισοδήματος, δηλ. σε δέκα ισομεγέθεις εισοδηματικές ομάδες — από το φτωχότερο έως το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού. Για το σκοπό αυτό, τα δεδομένα μας προσεγγίζουν αρκετά ικανοποιητικά την κατανομή εισοδήματος.

1. Διάφορα μεθοδολογικά ζητήματα που αφορούν τις διαφορές μεταξύ των δικών μας εκτιμήσεων και των επίσημων στατιστικών της Eurostat παρουσιάζονται σε προηγούμενο [Ενημερωτικό Δελτίο](#) (7/2014).
2. Η εξαίρεση είναι η παγκόσμια βάση δεδομένων για τα υψηλά εισοδήματα ([The World Top Incomes Database](#)) που επιμελούνται οι Facundo Alvaredo, Tony Atkinson, Thomas Piketty και Emmanuel Saez. Βλ. μεταξύ άλλων την εργασία των Alvaredo et al. (2013), καθώς και το βιβλίο του Piketty (2014) το οποίο κυκλοφόρησε πρόσφατα και στα ελληνικά.

Ανισότητα

Η ανισοκατανομή εισοδήματος μπορεί να μετρηθεί με διάφορους δείκτες, συνεπώς είναι χρήσιμο να γνωρίζει κανείς τις διαφορές μεταξύ τους.

Ο συντελεστής Gini είναι ίσως ο δημοφιλέστερος δείκτης που χρησιμοποιούν τόσο οι στατιστικές υπηρεσίες όσο και ανεξάρτητοι ερευνητές. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η τιμή του συντελεστή Gini αυξήθηκε κατά 13% μεταξύ 2009 και 2013 (από 0,321 σε 0,364).

Όμως, ο συντελεστής Gini, έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό: είναι πιο ευαίσθητος σε μεταβολές στο μέσο της κατανομής (δηλ. στα μεσαία εισοδήματα) παρά στα άκρα (δηλ. στα χαμηλά ή και στα υψηλά εισοδήματα). Για να είναι πληρέστερη η εικόνα των μεταβολών στην κατανομή εισοδήματος είναι καλό να χρησιμοποιούνται συμπληρωματικά και άλλοι δείκτες.

Ο δείκτης S80/S20, ο οποίος μετρά το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που αποσπά το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού ως πολλαπλάσιο του αντίστοιχου μεριδίου που αποσπά το φτωχότερο 20% του πληθυσμού, είναι ένας τέτοιος δείκτης αφού εξ ορισμού είναι ευαίσθητος σε μεταβολές στα άκρα της κατανομής και καθόλου στο μέσο. Εκτιμάμε ότι η τιμή του δείκτη S80/S20 αυξήθηκε ακόμη περισσότερο από ό,τι η τιμή του συντελεστή Gini: από 5,3 το 2009 και σε 7,8 το 2013 (ή κατά 47%). Με άλλα λόγια, το ανώτερο 20% της εισοδηματικής κλίμακας ήταν πέντε και κάτι φορές πλουσιότερο από το φτωχότερο 20% το 2009, ενώ το 2013 ήταν σχεδόν οκτώ φορές πλουσιότερο.

Ένας τρίτος δείκτης, παραπλήσιος με τον προηγούμενο, είναι ο δείκτης S90/S10, ο οποίος μετρά το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που αποσπά το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού ως

πολλαπλάσιο του αντίστοιχου μεριδίου που αποσπά το φτωχότερο 10% του πληθυσμού (συνεπώς επικεντρώνει ακόμη περισσότερο σε μεταβολές στα ακραία τμήματα της κατανομής εισοδήματος). Διαπιστώνουμε ότι η τιμή του δείκτη S90/S10 αυξήθηκε περισσότερο από τους άλλους δύο δείκτες, κατά 120% μεταξύ 2009 και 2013 (από 8,7 σε 19,1). Με βάση την εκτίμηση αυτή, το 2013 το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού είχε πάνω από 19 φορές υψηλότερο εισόδημα από ό,τι το φτωχότερο 10%, έναντι λιγότερο από 9 φορές το 2009.

Οι εκτιμήσεις της Ομάδας Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 1.

Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι η κατανομή εισοδήματος έγινε πολύ πιο άνιση στα χρόνια της κρίσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η επιδείνωση αυτή ήταν ασύγκριτα μεγαλύτερη στην Ελλάδα από ότι σε άλλες χώρες που επλήγησαν από την κρίση, συμπεριλαμβανομένων χωρών που συμμετείχαν σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών αλλαγών όπως η Πορτογαλία ή η Λετονία, όπου η μεταβολή στην ανισότητα κατά την περίοδο φαίνεται να ήταν σχεδόν μηδενική³.

Σχετικές μεταβολές

Η αύξηση της ανισότητας μπορεί να σημαίνει είτε ότι οι φτωχοί έγιναν φτωχότεροι, είτε ότι οι πλούσιοι έγιναν πλουσιότεροι, είτε και τα δύο. Τι ακριβώς συνέβη στην Ελλάδα τα χρόνια της κρίσης;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό αναλύουμε κατ' αρχάς το εισοδηματικό μερίδιο κάθε κατηγορίας, δηλ. το ποσοστό του συνολικού εισοδήματος που αναλογεί σε κάθε εισοδηματικό κλιμάκιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Δείκτες ανισότητας

	2009	2010	2011	2012	2013
Gini	0,321	0,328	0,336	0,354	0,364
S80/S20	5,3	5,6	6,0	7,0	7,8
S90/S10	8,7	9,3	10,9	15,2	19,1

Σημειώσεις: Ο δείκτης Gini κυμαίνεται από 0 (πλήρης ισοκατανομή εισοδήματος) έως 1 (όταν ένα μόνο άτομο κατέχει το σύνολο του εισοδήματος της οικονομίας). Ο δείκτης S80/S20 παρουσιάζει το λόγο του εισοδηματικού μεριδίου του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού προς το εισοδηματικό μερίδιο του φτωχότερου 20%. Ο δείκτης S90/S10 δείχνει το λόγο του εισοδηματικού μεριδίου του πλουσιότερου 10% του πληθυσμού προς εκείνο του φτωχότερου 10%.

Πηγή: EUROMOD: version G2.0.

3. Για μια ανάλυση των διανεμητικών επιπτώσεων της κρίσης στις χώρες της Ν. Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία), βλ. Matsaganis & Leventi (2014a). Για μια παρόμοια ανάλυση σε δείγμα 7 χωρών (στις 4 χώρες της Ν. Ευρώπης συν τη Λετονία, τη Λιθουανία και τη Ρουμανία), βλ. Matsaganis & Leventi (2014β).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
Εισοδηματικά μερίδια

	2009	2010	2011	2012	2013
φτωχότερο 10%	2,9	2,7	2,3	1,7	1,4
φτωχότερο 20%	7,5	7,2	6,8	5,9	5,4
πλουσιότερο 10%	24,9	24,9	25,1	25,9	26,5
πλουσιότερο 20%	39,6	39,9	40,3	41,3	41,9

Σημειώσεις: Εισοδηματικό μερίδιο είναι το ποσοστό του συνολικού εισοδήματος που αναλογεί στο εισοδηματικό κλιμάκιο που εξετάζεται (π.χ. το 2013 το φτωχότερο 10% του πληθυσμού κέρδιζε το 1,4% του συνολικού εισοδήματος).

Πηγή: EUROMOD: version G2.0.

Ο Πίνακας 2 δείχνει ότι το εισοδηματικό μερίδιο των φτωχών υπέστη καθίζηση τα τελευταία χρόνια: το ποσοστό του συνολικού εισοδήματος που μοιράζεται το φτωχότερο 10% του πληθυσμού μειώθηκε κατά 52% μεταξύ 2009 και 2013 (από 2,9 σε 1,4). Αντίθετα, το εισοδηματικό μερίδιο των πλουσίων βελτιώθηκε ελαφρά: το ποσοστό του συνολικού εισοδήματος που αναλογεί στο πλουσιότερο 10% του πληθυσμού αυξήθηκε κατά 6% μεταξύ 2009 και 2013 (από 24,9 σε 26,5). Εάν εστιάσουμε στα εισοδηματικά μερίδια του φτωχότερου και του πλουσιότερου 20% (και όχι 10%) του πληθυσμού, παρατηρούμε παρόμοια εξέλιξη – με τη διαφορά ότι η καθίζηση του εισοδηματικού μεριδίου των φτωχών είναι μικρότερη (28% αντί 52%), ενώ η αύξηση του εισοδηματικού μεριδίου των πλουσίων παραμένει στο 6%.

Η ανάλυση των εισοδηματικών μεριδίων δείχνει ότι η ανισότητα στην Ελλάδα αυξήθηκε πολύ τα τελευταία χρόνια καθώς οι πλούσιοι έγιναν λίγο πλουσιότεροι, ενώ οι φτωχοί πολύ φτωχότεροι.

Απόλυτες μεταβολές

Προσοχή, όμως. Το προηγούμενο εύρημα αφορά τη *σχετική* εισοδηματική θέση κάθε ομάδας. Το ότι το μερίδιο ενός εισοδηματικού κλιμακίου αυξήθηκε κατά % μεταξύ 2009 και 2013 δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι τα άτομα και τα νοικοκυριά που το αποτελούν έχουν κατά μέσο όρο υψηλότερο εισόδημα το 2013 από ό,τι το 2009: σημαίνει απλώς ότι τους αναλογεί μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού εισοδήματος.

Ωστόσο, γνωρίζουμε ότι το συνολικό εισόδημα των νοικοκυριών – για την ακρίβεια, το *πραγματικό* (δηλ. εάν λάβουμε υπόψη τον πληθωρισμό) *διαθέσιμο* εισόδημα (όπως διαμορφώνεται μετά από άμεσους φόρους και κοινωνικές παροχές) – μειώθηκε σημαντικά στην διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, η μείωση ήταν της τάξης του 36%.

Πώς διαμορφώνεται η αντίστοιχη μεταβολή ανά κλιμάκιο εισοδήματος;

Το Διάγραμμα 1 δείχνει ότι η μεταβολή του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος σε *απόλυτους* όρους το 2009-2013 ήταν αρνητική για όλα τα εισοδηματικά κλιμάκια. Όμως, η μείωση ήταν πολύ μεγαλύτερη για το φτωχότερο 10% του πληθυσμού ή δεκατημόριο εισοδήματος (-69%), σημαντικά μικρότερη για το αμέσως επόμενο δεκατημόριο (-44%), και συνεχώς – αλλά ελαφρά - μικρότερη καθώς ανεβαίνουμε τα κλιμάκια της εισοδηματικής κατανομής (-40% για το τρίτο δεκατημόριο, -39% για το τέταρτο, και από -36% για το πέμπτο δεκατημόριο έως -32% για το πλουσιότερο).

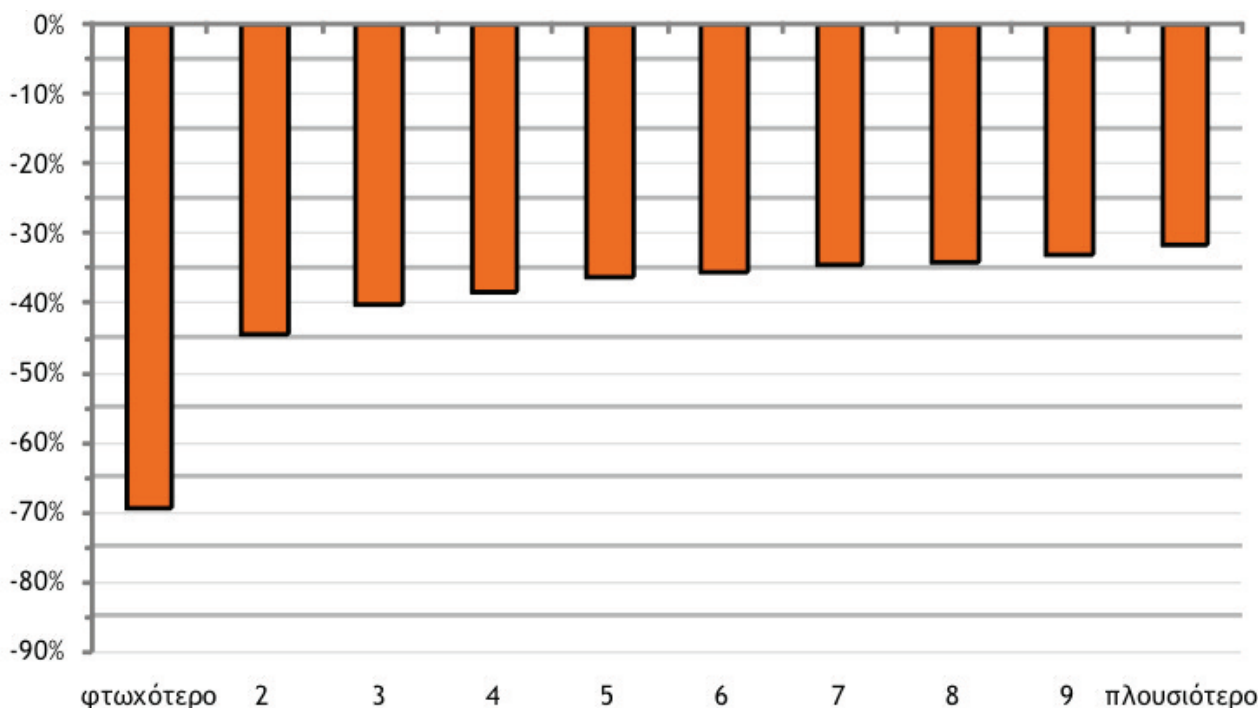
Η ανάλυση των μεταβολών του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος μεταξύ 2009 και 2013 δείχνει ότι όλα τα εισοδηματικά δεκατημόρια υπέστησαν σημαντική μείωση, αλλά οι απώλειες ήταν αναλογικά μεγαλύτερες για τα φτωχότερα εισοδήματα από ό,τι για τα πλουσιότερα.

Ανακατατάξεις

Το παραπάνω εύρημα θα πρέπει να ερμηνευτεί με προσοχή. Το ότι το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα κάποιου εισοδηματικού κλιμακίου μειώθηκε κατά % μεταξύ 2009 και 2013 δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι % ήταν η μέση μείωση του εισοδήματος κάποιων συγκεκριμένης ομάδας ατόμων. Αυτό θα συνέβαινε εάν η σύνθεση του εν λόγω κλιμακίου (δηλ. ως προς τα άτομα και τα νοικοκυριά που το αποτελούν) παρέμενε η ίδια. Εάν πρόκειται για διαφορετικά άτομα, τότε το εύρημα σημαίνει απλώς ότι το μέσο εισόδημα όσων ανήκαν στο κλιμάκιο αυτό το 2013 ήταν κατά % χαμηλότερο από ό,τι ήταν το μέσο εισόδημα κάποιων άλλων ατόμων που ανήκαν στο κλιμάκιο αυτό το 2009. Με άλλα λόγια, μπορεί να έχουν σημειωθεί ανακατατάξεις στην κατανομή εισοδήματος.

Σε εποχές μεγάλων εισοδηματικών μεταβολών, τέτοιες ανακατατάξεις είναι πολύ πιθανές. Πράγματι, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, μεταξύ 2009 και 2013 περίπου ένα τέταρτο του πληθυσμού (24%) κατέβηκε από ένα υψηλότερο εισοδηματικό δεκατημόριο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Ι
Εισοδηματικές απώλειες ανά δεκατημόριο (2009-2013)

Σημειώσεις: Το μήκος κάθε στήλης αναλογεί στη μεταβολή του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος του αντίστοιχου δεκατημορίου εισοδήματος μεταξύ των ετών 2009 και 2013 (π.χ. το φτωχότερο 10% του πληθυσμού είχε 69% χαμηλότερο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα το 2013 από ό,τι το 2009).

Πηγή: EUROMOD: version G2.0.

σε κάποιο χαμηλότερο, εκτοπίζοντας προς τα πάνω ένα μεγαλύτερο⁴ αριθμό ατόμων (41% του πληθυσμού) – ενώ μόνο 35% του πληθυσμού βρέθηκε στο ίδιο εισοδηματικό κλιμάκιο το 2013 όπως και το 2009.

Πώς μπορούμε να συνοψίσουμε αυτές τις ανακατατάξεις; Και γιατί έχουν σημασία;

Ένας τρόπος να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα είναι να εξετάσουμε την πορεία όσων ανήκαν σε κάποιο δεκατημόριο (10% του πληθυσμού) το 2009, σε σύγκριση με την πορεία όσων ανήκαν στο ίδιο δεκατημόριο (10% του πληθυσμού) το 2013. Να δούμε δηλ. πώς μεταβλήθηκε μεταξύ 2009 και 2013 όσων το εισόδημα βρισκόταν σε κάποιο δεκατημόριο στην αρχή της περιόδου που εξετάζουμε (δηλ. το 2009), και πόσο όσων βρισκόταν στο ίδιο δεκατημόριο στο τέλος της περιόδου (το 2013).

4. Ο αριθμός ατόμων που βελτιώνουν τη σχετική θέση τους μπορεί να είναι διαφορετικός από τον αριθμό όσων βλέπουν τη σχετική θέση τους να επιδεινώνεται εάν η μέση μετατόπιση των μεν και των δε είναι διαφορετική. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το 24% του πληθυσμού που κατέβηκαν εισοδηματικό κλιμάκιο έπεσαν κατά μέσο όρο περισσότερες θέσεις στην κατανομή από ό,τι το 41% του πληθυσμού που ανέβηκαν.

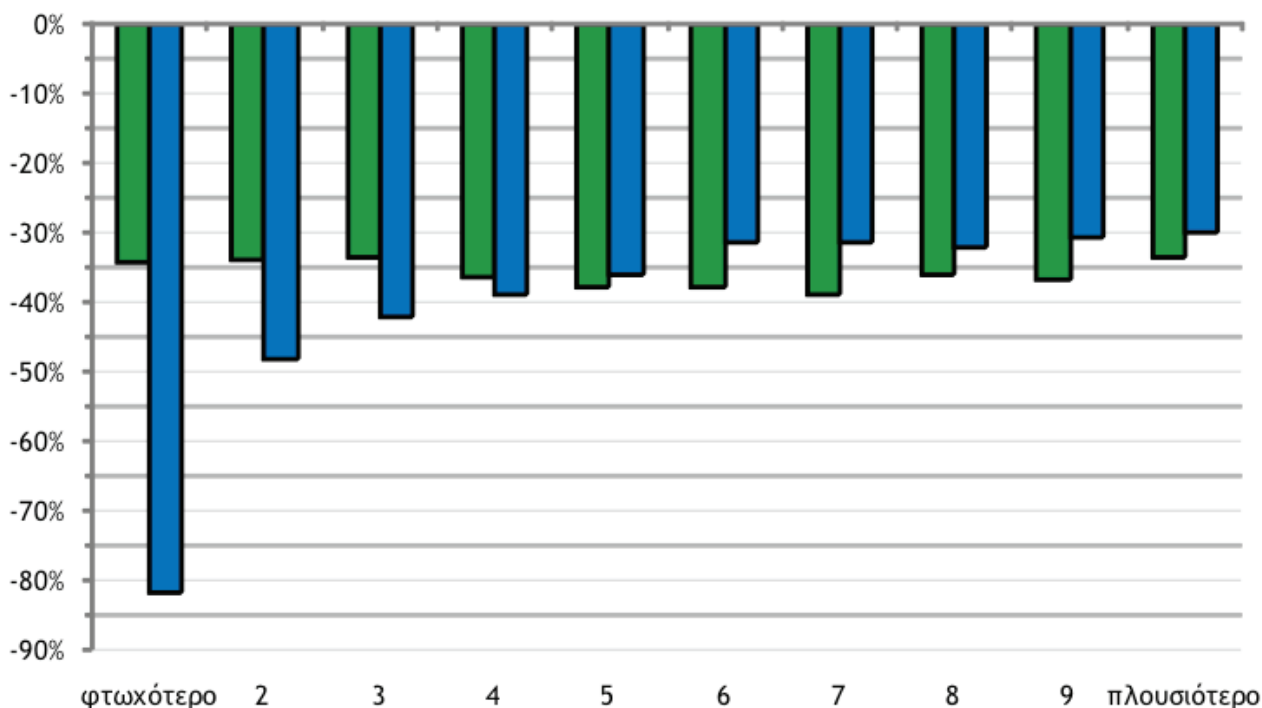
Σύμφωνα με τους υπολογισμούς μας, περίπου 4,6% του πληθυσμού παρέμεινε στο φτωχότερο δεκατημόριο και το 2009 και το 2013. Αυτό σημαίνει ότι 5,4% του πληθυσμού ανήκε σε αυτό το δεκατημόριο το 2009 αλλά μετακινήθηκε προς τα πάνω το 2013, ενώ άλλο ένα 5,4% του πληθυσμού πήρε τη θέση τους πέφτοντας στο φτωχότερο δεκατημόριο το 2013 από κάποιο υψηλότερο εισοδηματικό κλιμάκιο όπου βρισκόταν το 2009. Αντίθετα, η σύνθεση του πλουσιότερου 10% του πληθυσμού παρέμεινε πολύ σταθερότερη: περίπου 8,5% του συνολικού πληθυσμού ήταν μέλη του αντίστοιχου δεκατημορίου και το 2009 και το 2013.

Το Διάγραμμα 2 δείχνει ότι εάν εξετάσουμε τις μεταβολές του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος ανάλογα με τη θέση κάθε εισοδηματικού κλιμακίου στην κατανομή του 2009 (πράσινες στήλες), αποκομίζουμε μια εικόνα «ουδέτερης» επίπτωσης των εξελίξεων των τελευταίων ετών: τα μέλη του φτωχότερου δεκατημορίου το 2009 έχασαν μεταξύ 2009 και 2013 περίπου όσο και τα μέλη του πλουσιότερου δεκατημορίου το 2009 (απώλεια -34% έναντι -33%).

Αντίθετα, εάν εξετάσουμε τις μεταβολές του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος ανάλογα με τη θέση κάθε εισοδηματικού κλιμακίου στην κατανομή του 2013 (γαλάζιες στήλες), αποκομίζουμε μια εντελώς διαφορετική εικόνα «αντίστροφα προοδευτικής»

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Εισοδηματικές απώλειες ανάλογα με τη θέση στην κατανομή (του 2009 ή του 2013)

Σημειώσεις: Το μήκος κάθε στήλης αναλογεί στη μεταβολή του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος του αντίστοιχου δεκατημορίου εισοδήματος μεταξύ των ετών 2009 και 2013. Οι πράσινες στήλες δείχνουν τη θέση στην κατανομή του 2009, ενώ οι γαλάζιες στήλες τη θέση στην κατανομή του 2013 (π.χ. όσοι ανήκαν στο φτωχότερο 10% του πληθυσμού το 2009 έχασαν κατά μέσο όρο 34% του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματός τους το 2009-2013, ενώ όσοι ανήκαν στο φτωχότερο 10% του πληθυσμού το 2013 είχαν χάσει κατά μέσο όρο 82%).

Πηγή: EUROMOD: version G2.0.

επίπτωσης της κρίσης: μεταξύ 2009 και 2013, εκείνοι που ανήκαν στο φτωχότερο δεκατημόριο το 2013 είχαν χάσει πολύ περισσότερο από όσα έχασαν εκείνοι που ανήκαν στο πλουσιότερο δεκατημόριο το 2013 (απώλεια -82% έναντι -30%).

Κατά συνέπεια, η οπτική γωνία παίζει καθοριστικό ρόλο. Πώς εξηγείται αυτό;

Η απάντηση δίνεται εύκολα εάν αναλογιστούμε ότι τα χαρακτηριστικά των χαμηλών εισοδημάτων (όπου παρατηρούνται οι μεγαλύτερες ανακατατάξεις) έχουν μεταβληθεί σημαντικά. Το 2009, από τα περίπου 2,2 εκατομμύρια άτομα που ανήκαν στο φτωχότερο 20% του πληθυσμού, 400 χιλιάδες είχαν ηλικία άνω των 65 ετών, 761 χιλιάδες ζούσαν σε αστικές περιοχές, και 219 χιλιάδες ήταν άνεργοι⁵. Το 2013, το αντίστοιχο εισοδηματικό κλιμάκιο αριθμούσε 217 χιλιάδες ηλικιωμένους, 877 χιλιάδες κατοίκους πόλεων, και 632 χιλιάδες άνεργους.

5. Εννοείται ότι οι κατηγορίες αυτές δεν είναι αναγκαστικά αμοιβαία αποκλειόμενες: ένας άνθρωπος μπορεί να είναι ταυτόχρονα άνεργος και κάτοικος αστικής περιοχής.

Με άλλα λόγια, σε ένα γενικό πλαίσιο σημαντικών ανακατατάξεων στην κατανομή εισοδήματος, οι εισοδηματικές απώλειες των «νέων φτωχών» (κυρίως άνεργοι σε οικογένειες με παιδιά που ζουν στις πόλεις) αποδεικνύονται πολύ μεγαλύτερες κατά μέσο όρο από ό,τι οι εισοδηματικές απώλειες των «παραδοσιακών φτωχών» (κυρίως ηλικιωμένοι που ζουν στην ύπαιθρο).

Συμπεράσματα

Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας που παρουσιάζεται σε αυτό το Ενημερωτικό Δελτίο της Ομάδας Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής συνοψίζονται ως εξής.

Πρώτον, η ανισότητα αυξήθηκε αισθητά τα χρόνια της κρίσης – πολύ περισσότερο από ό,τι σε άλλες χώρες που βρέθηκαν σε παρόμοια με την Ελλάδα θέση.

Δεύτερον, η αύξηση της ανισότητας προέρχεται περισσότερο από τη μεγάλη μείωση των χαμηλών εισοδημάτων παρά από την αύξηση των υψηλών εισοδημάτων: ακόμη και το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού υπέστη σημαντική μείωση του πραγματικού

διαθέσιμου εισοδήματος το 2009-2013, αλλά η αντίστοιχη μείωση για το φτωχότερο 10% ήταν πολύ μεγαλύτερη.

Τρίτον, υπό το πρίσμα της κατανομής του 2009, η κατανομή των εισοδηματικών απωλειών ήταν σχεδόν ισομερής: όσοι ανήκαν στο φτωχότερο 10% του πληθυσμού το 2009 έχασαν τα επόμενα 4 χρόνια περίπου ίσο ποσοστό του εισοδήματός τους όπως και όσοι ανήκαν σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια το 2009. Αντίθετα, υπό το πρίσμα της κατανομής του 2013, η κατανομή των εισοδηματικών απωλειών ήταν σε βάρος των φτωχών: όσοι βρέθηκαν στο φτωχότερο 10% του πληθυσμού το 2013 είχαν χάσει τα προηγούμενα 4 χρόνια σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους απ' ό,τι όσοι ανήκαν σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια το 2013.

Ασφαλώς, δεν είναι λογικά δυνατόν τα αποτελέσματα της κρίσης να ήταν ταυτόχρονα «ουδέτερα» και «αντιστρόφως προοδευτικά». Το φαινομενικά αντιφατικό αυτό εύρημα γίνεται κατανοητό

εάν λάβουμε υπόψη ότι τα τελευταία χρόνια διαπιστώνονται σημαντικές ανακατατάξεις στην εισοδηματική κλίμακα: η «νέα φτώχεια» (οικογένειες ανέργων στις πόλεις) φαίνεται να εκτοπίζει από τα χαμηλότερα κλιμάκια εισοδήματος την «παραδοσιακή φτώχεια» (νοικοκυριά ηλικιωμένων στην ύπαιθρο).

Όπως έχουμε εξηγήσει αλλού⁶, τα μέτρα που εφαρμόστηκαν τα τελευταία χρόνια (δηλ. οι «πολιτικές του Μνημονίου») απέτυχαν στο σύνολό τους να αντισταθμίσουν τις δυσμενείς συνέπειες της μεγάλης αύξησης της ανεργίας και της πώσης των αποδοχών όσων εργαζομένων δεν έχασαν τις δουλειές τους, ενώ μερικά από αυτά ενέτειναν τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης. Το κοινωνικό δίχτυ ασφαλείας παραμένει διάτρητο, ιδιαίτερα για τις κοινωνικές ομάδες που πλήττονται από τη «νέα φτώχεια». Αυτό είναι το «νέο κοινωνικό ζήτημα» για το οποίο έχουμε κάνει λόγο σε προηγούμενες εργασίες, και το οποίο εξακολουθεί να υποτιμάται από τους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς και να αγνοείται στη δημόσια συζήτηση.

Βιβλιογραφία

- Alvaredo F., Atkinson A.B., Piketty T. & Saez E. (2013) The top 1 percent in international and historical perspective. *Journal of Economic Perspectives* 27 (3) 3-20.
- Matsaganis M. & Leventi C. (2014a) [The distributional impact of austerity and the recession in Southern Europe](#). *South European Society and Politics* 19 (3) 393-412.
- Matsaganis M. & Leventi C. (2014β) Distributive effects of the crisis and austerity in seven EU countries. [ImPRovE Working Paper 14/04](#). University of Antwerp.
- Piketty T. (2014) Το Κεφάλαιο τον 21ο αιώνα. Αθήνα: εκδόσεις Πόλις.

- Λεβέντη Χ. & Ματσαγγάνης Μ. (2014) [Φτώχεια και ανισότητα 2009-2013: διαθέσιμα δεδομένα και διαφορές εκτιμήσεων](#). Ενημερωτικό Δελτίο 7/2014. Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.
- Ματσαγγάνης Μ. (2013) [Η πολιτική κατά της φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης](#). Ενημερωτικό Δελτίο 6/2013. Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

6. Για μια αναλυτική αποτίμηση των διανεμητικών επιπτώσεων των μέτρων (α) φορολογικής πολιτικής, (β) πολιτικής για τις συντάξεις, (γ) μισθολογικής πολιτικής στο Δημόσιο και (δ) επιδοματικής πολιτικής, ανά έτος την περίοδο 2009-2013, βλ. Matsaganis & Leventi (2014α και 2014β). Για μια αξιολόγηση των πολιτικών κατά της φτώχειας ειδικότερα, βλ. προηγούμενο [Ενημερωτικό Δελτίο](#) (6/2013).

Για τη σειρά Ενημερωτικών Δελτίων

Η σειρά Ενημερωτικών Δελτίων φιλοδοξεί να παρουσιάσει στο ευρύ κοινό τα αποτελέσματα επιστημονικής έρευνας πάνω σε ζητήματα με μεγάλο δημόσιο ενδιαφέρον. Τα κείμενα που περιέχουν δεν απευθύνονται σε ειδικούς. Είναι γραμμένα για να διαβάζονται όχι μόνο από ερευνητές και από φοιτητές, αλλά επίσης

από υπεύθυνους για τη χάραξη και την εφαρμογή δημόσιων πολιτικών, από στελέχη πολιτικών κομμάτων και κοινωνικών οργανώσεων, από δημοσιογράφους και από οποιονδήποτε άλλον πολίτη ενδιαφέρει για τα ζητήματα αυτά.

Για το υπόδειγμα EUROMOD

Η έρευνα που παρουσιάζεται στη σειρά βασίζεται σε εφαρμογές του υποδείγματος φορολογίας και κοινωνικών παροχών EUROMOD, με το οποίο υπολογίζουμε την διανεμητική και δημοσιονομική επίδραση (δηλ. στην κατανομή εισοδήματος και στον κρατικό προϋπολογισμό αντιστοίχως) διαφόρων μέτρων φορολογικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς επίσης και οποιασδήποτε μεταβολής (πραγματικής ή υποθετικής) στα μέτρα αυτά. Το EUROMOD είναι προϊόν στενής συνεργασίας δεκάδων πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων από όλες τις χώρες της

Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια περίοδο δύο σχεδόν δεκαετιών. Σήμερα το υπόδειγμα χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως είναι ο ΟΟΣΑ. Τα αποτελέσματά του έχουν επικυρωθεί σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, ενώ διάφορες εφαρμογές του έχουν δημοσιευθεί σε πλήθος ερευνητικών εργασιών. Περισσότερες πληροφορίες για το EUROMOD παρέχονται ([εδώ](#)) στην ιστοσελίδα του Πανεπιστημίου του Essex, το οποίο συντονίζει τη σχετική έρευνα.

Για την Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής

Η Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής είναι μια άτυπη ομάδα διδασκόντων, φοιτητών και άλλων ερευνητών στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το κύριο ενδιαφέρον της Ομάδας αυτή

την εποχή είναι η παρακολούθηση των επιπτώσεων της κρίσης στην κατανομή του εισοδήματος, δηλαδή στη φτώχεια και στην ανισότητα.

Προηγούμενα τεύχη της σειράς

Ενημερωτικό Δελτίο 1/2012 «[Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης](#)» (Μάνος Μασαγγάνης, Χρύσα Λεβέντη & Ελένη Καναβισιά)

Ενημερωτικό Δελτίο 2/2012 «[Διανεμητικές επιδράσεις της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα](#)» (Μάνος Μασαγγάνης & Χρύσα Λεβέντη)

Ενημερωτικό Δελτίο 3/2012 «[Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: δημοσιονομικές και διανεμητικές επιδράσεις](#)» (Μάνος Μασαγγάνης & Χρύσα Λεβέντη)

Ενημερωτικό Δελτίο 4/2013 «[Σχολικά γεύματα στην Ελλάδα της κρίσης](#)» (Μάνος Μασαγγάνης)

Ενημερωτικό Δελτίο 5/2013 «[Η ανατομία της φτώχειας στην Ελλάδα του 2013](#)» (Μάνος Μασαγγάνης & Χρύσα Λεβέντη)

Ενημερωτικό Δελτίο 6/2013 «[Η πολιτική κατά της φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης](#)» (Μάνος Μασαγγάνης)

Ενημερωτικό Δελτίο 7/2014 «[Φτώχεια και ανισότητα 2009-2013: διαθέσιμα δεδομένα και διαφορές εκτιμήσεων](#)» (Λεβέντη Χ. & Μασαγγάνης Μ.).

Επικοινωνία

Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών
Πατησίων 76, Αθήνα 10434
email: info@paru.gr
www.paru.gr

Μάνος Μασαγγάνης
τηλ.: 210 8203 380
fax: 210 8214 122
e-mail: matsaganis@aueb.gr

Χρύσα Λεβέντη
τηλ.: 210 8203 354
fax: 210 8214 122
e-mail: xrisalev@aueb.gr

